

SALNAMESLER -I-

GİRİŞ

Salnameler, tutuldukları yıllarda cereyan eden önemli olayları ve yapılan faaliyetleri, ziraat, ticaret, sanayi ve iktisadî alanlara ait istatistikleri ve tarihî bilgileri özet olarak verir. Ayrıca dönemlerindeki devlet kurumları yanında, resmî devlet çalışanları isim isim verildiği gibi il, ilçe ve kasabalarla ilgili siyasî, tarihî ve iktisadî bilgiler de aktarılmaktadır. Satır aralarında son derece çekici bilgilere de rastlanmaktadır. Meselâ Konya'da faaliyette bulunan medreseleri, bu medreselerde ders veren müderrisleri, talebe sayılarını ve okuttukları ders ve kitapları, devlet ve ilim adamlarının rütbe ve nişanlarını salnamelerden öğreniyoruz. Keza, Konya ve kazalarında bulunan kütüphaneler ve kütüphanelerde mevcut kitap sayıları da salnamelerde zikredilmekte ve her salnamenin başında genel bilgiler arasında takvim bilgileri de yer almaktadır.

Salnamelerde milli eğitimle ilgili gelişmeler, açılan mektepler, mekteplerin bulunduğu bölgeler, mekteplerde okutulan dersler ve bu dersleri okutan hocaların isimleri de etraflı bir şekilde verilmektedir. Bunlar eğitim tarihi ile ilgili son derece kıymetli bilgilerdir.

Salnamelerde köylere varıncaya kadar

Mehmet Ali UZ

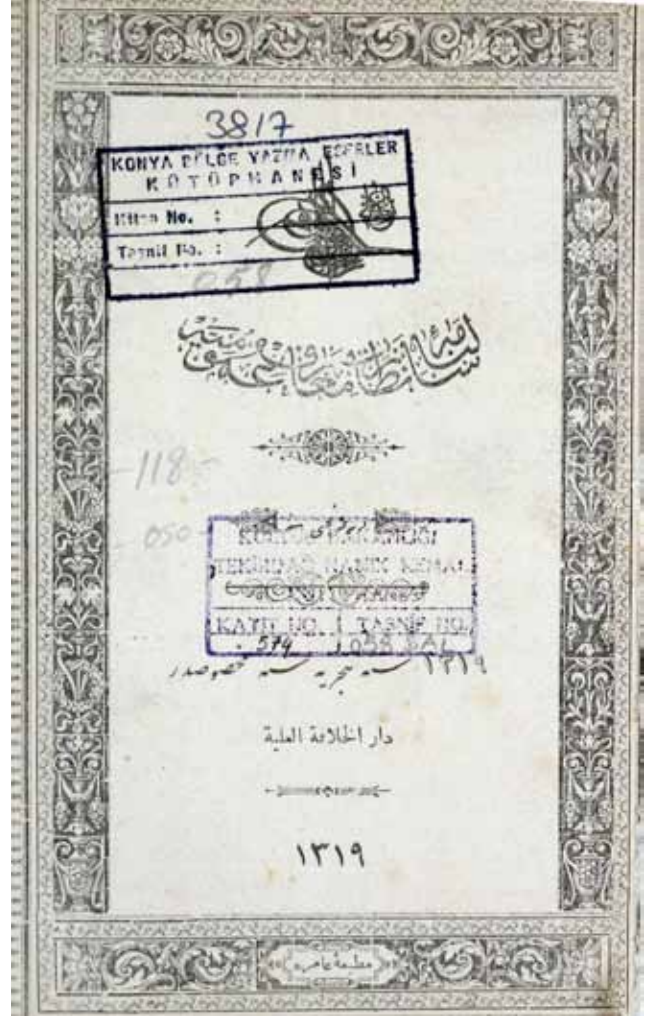
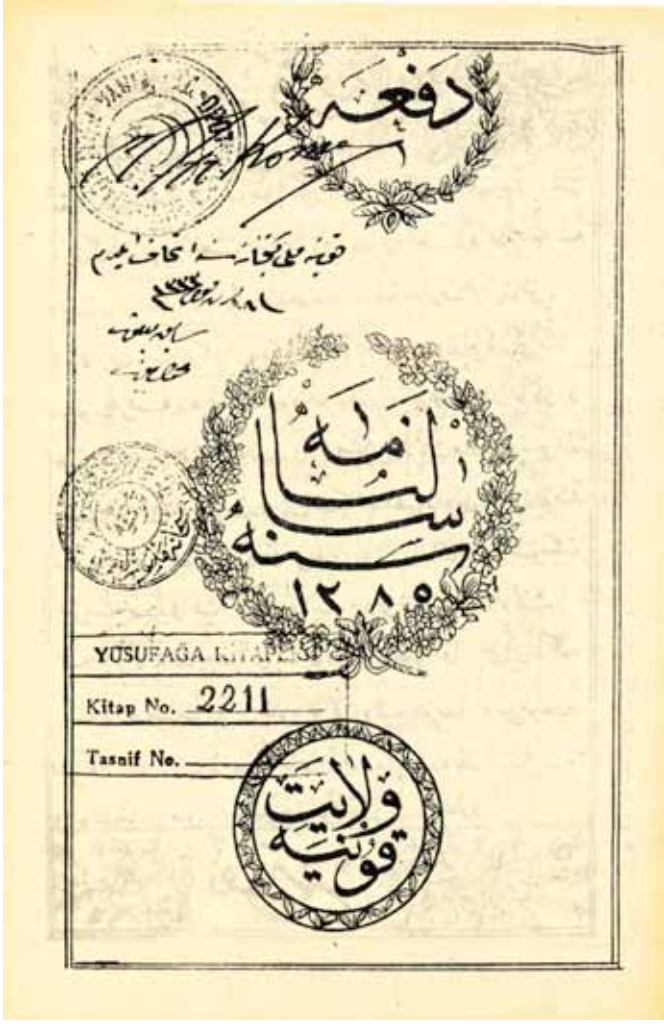
idari taksimatla ilgili verilen bilgiler de tarihe ışık tutmaktadır.

Vilâyet Salnameleri, Şer'îye Sicilleri ve diğer arşiv belgeleri gibi önemli resmî ve özel belgelerdir. Bazen hiçbir yerde bulunmayan bilgilere salnamelerde rastlanmaktadır. Bu sebeple salnameler, araştırmacı yazarların sıklıkla başvurduğu kaynakların başında gelmektedir.

Salname, bir yıllık olayları göstermek üzere tertip olunan eserler hakkında kullanılan bir tabirdir. Farsça yıl demek olan "sâl" ile mektup ve kitap anlamına gelen "nâme" kelimelerinden oluşmuştur. Salname tabiri yanında "nevsal" tabiri de kullanılmıştır. Türkçe olarak tam karşılığı "yıllık" demektir. Bunların resmî olanları yanında hususi olanları da çıkarılmıştır.

Osmanlı'da ilk resmî salname, Mustafa Reşit Paşa'nın öncülüğünde çıkarılmış ve bu iş için Tarihçi Hayrullah Efendi görevlendirilmiştir. Bu ilk salname 1263 H/1847 M yılında çıkarılmıştır. Fransızda ise ilk salnameler bundan yaklaşık yarım asır önce çıkarılmaya başlanmıştır.

Özel salnameler yanında resmi mahiyette olmak üzere, nezaretlerle vilâyetler ve diğer bazı resmi müessesler de salname çıkartmışlardır. 1334 (1915-16) yılında çıkarılan İlmiye salnamesi çok kıymetli

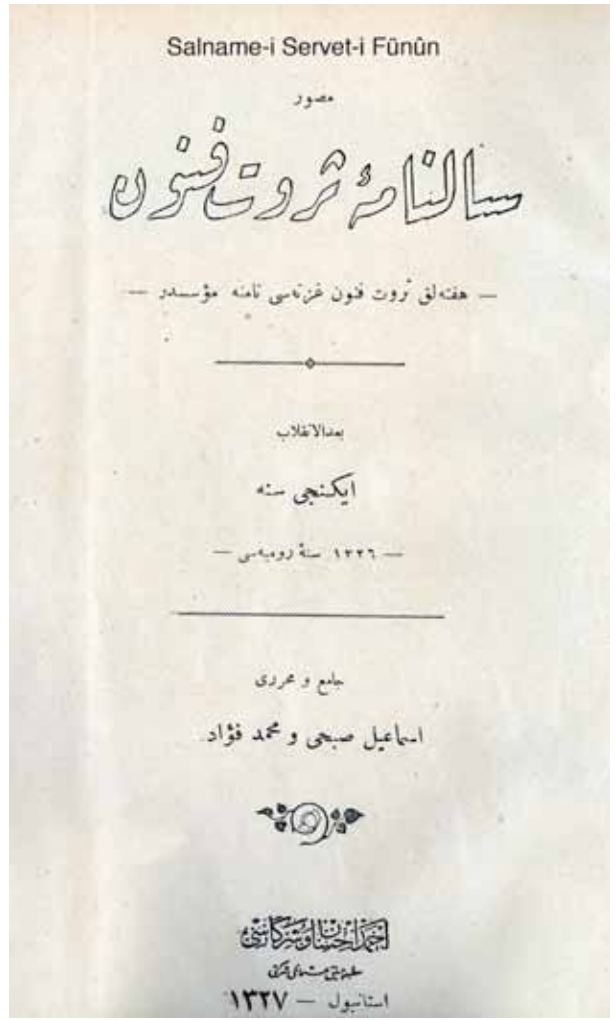
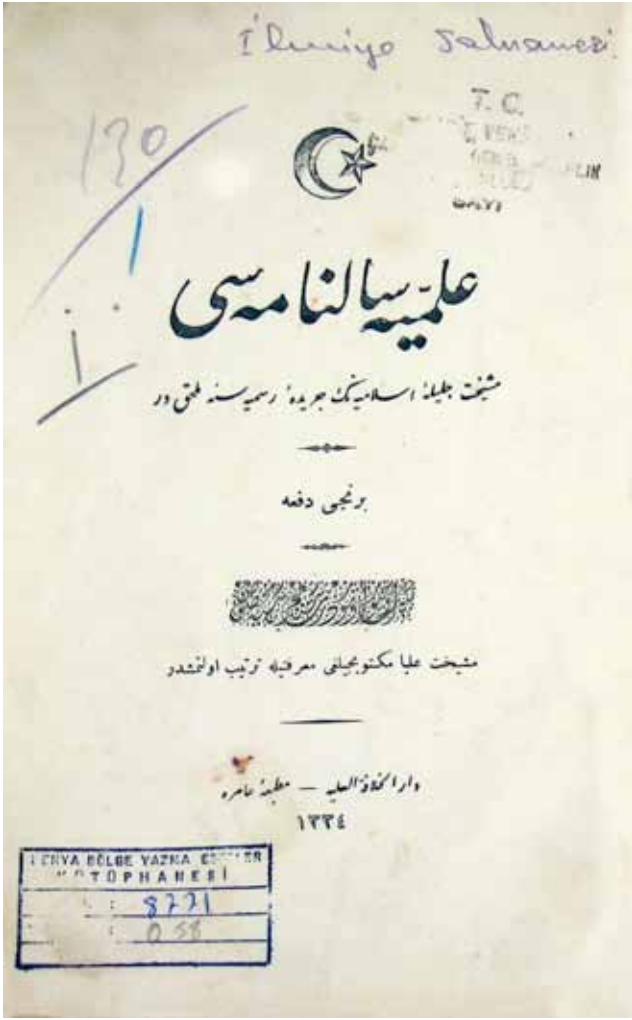

bilgileri ihtiva etmektedir. Bunun yanında Maarif salnameleri de devam eden yeni baskıları ile büyük bir gelişme göstermiştir.

Özel salnamelerin ilki, Ali Suavi tarafından 1288/1871 yılında Paris'te çıkarılmıştır. Yine özel salnamelerden İkinci Meşrutiyet'i müteakip İsmail Suphi ve Mehmet Fuat tarafından iki yıl üst üste çıkarılan "Salname-i Servet-i Fünun" da son derece faydalı bilgiler ihtiva etmektedir. Bu salnamede de resmî salnamelerde benimsenin metot, bu salnamede de kısmen takip edilmiştir. Meselâ, salnamenin ilk konularının başlığı, "Hicret-i Nebeviye'den mukaddem vukuat-ı meşhure-i âlem" şeklindedir. Diğer pek çok resmî salname de bu şekilde başlamaktadır.

Kurduğu matbaada Ebüzziya Mehmet Tevfik'in çıkarmış olduğu salnameler, özel salnamelerin en meşhurdur.

Vilâyet salnamelerinin ilki, Saraybosna'da, Salname-i Vilâyet-i Bosna adıyla, 1283 (1866-67) yılında çıkarılmıştır. Bunu, Halep ve Konya Salnameleri takip etmiştir. Konya Salnamelerinin ilki 1285 (1868) yılında Sultan Abdülaziz Han döneminde, Müşir Ahmet Paşa'nın valiliği zamanında çıkarılmıştır. Son Konya salnamesinin tarihi ise, 1330/1914'tür. Birinci salnamenin hattatı bilinmemekle beraber, ikinci salnamenin hattatının meşhur Hattat Mahbub Efendi olduğu bilinmektedir. En çok salname çıkaran vilâyet, Bursa ile Selanik ol-

muştur.

Osmanlı Döneminde çıkarılmaya başlanan salnameler, Cumhuriyet Döneminde de devam etmiştir.

Günümüzde bazı gazete ve dergiler, eski geleneği devam ettirerek Almanak adı altında, salname ve yıllıklar neşretmektedir.

Geçen yıllarda Koyunoğlu Kütüphanesi'nde Konya salnameleri ile ilgili olarak başlatılan çalışmalar devam etmektedir. Koyunoğlu Müzesi'nde mevcut otuz civarında Konya vilâyet salnamesini baştan sona inceledik. Konya ile ilgili önemli konuları not aldık. Salnameleri üçer yıllık bölümler halinde okuyucularımıza sunmaya çalışacağız. Bunların da geçen yıl yayımına başladığımız, "Adım Adım Eski

Konya" başlıklı yazı dizimizin yanında ayrı bir bilgi kaynağı olacağını ümit ediyoruz. Salnamelerde farklı yıllarda aynı konularda verilen bilgilerin, biri birleriyle mukayesesi ülke çapındaki gelişmelerin takibine imkân vermesi bakımından son derece faydalı olmaktadır.

Gelecek yazımızda Konya salnamelerinin ilk üçü, yani 1385/1868-1287/1870 yılları salnameleri üzerinde duracağız.

KAYNAKLAR

- Mehmet Zeki Pakalın, "Salname", *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1946, s. 3/105-106.
- İsmail Suphi- Mehmet Fuat, *Salname-i Servet-i Fünûn*, İstanbul 1327.
- Bilgin Aydın, "Salname" T. Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 2009, s. 36/51-54.

HZ. PEYGAMBERİMİZ VE MERHAMET...

L 989'dan beri Diyanet İşleri Başkanlığı'nca Hz. Peygamberimizin doğum yıl dönümü "Kutlu Doğum Haftası" adı altında çeşitli etkinliklerle kutlanıyor. Peygamberimizin 1440. doğum yıl dönümü münasebetiyle bu yılki "Kutlu Doğum Haftası"nın (14-20 Nisan 2011) ana teması "Hz. Muhammet ve Merhamet Eğitimi" idi. "Cahiliye Devri"ne taş çıkartacak acımasızlıkların yaşandığı günümüzde "**merhamet**" konusunun bir hafta ile sınırlandırılmaması, en azından 2011 yılı boyunca bu mevzuun gündemde tutulması kanaatimizce isabetli olacaktır.

Kur'an-ı Kerim'in bildirdiğine göre Peygamberimiz âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. (Enbiya, 21/107) Ve müminlerin temel özelliklerinden biri de merhamettir. (Fetih, 48/29) "Hadis"lerde de: "Merhamet etmeyene merhamet edilmez.", "Merhamet etmeyene Allah merhamet etmez." buyrulur. Gayet tabii, merhametle ilgili âyet ve hadisler sadece bunlardan ibaret değil. Bu konuda daha birçok âyet ve hadis zikredilebilir. Yani dinimizde merhametin önemli bir yeri vardır. Biz biliyoruz ki

din cemiyet içindir. O zaman gelin öncelikle merhametin/merhametsizliğin sosyal hayattaki tezahürlerini gözden geçirelim...

Şunu hemen belirtelim ki merhamet basit anlamıyla zengin fakire, güçlünün zayıfa acıması şeklinde algılanmamalıdır. Böyle bir merhamet daha çok "ben" merkezli olduğundan daima gösterişe açıktır. Kanaatimizce merhamet "insan" merkezli, hatta "yaratılmışlar" (mahlûkât) merkezli olmalıdır. Malum, kâinatta hiçbir şey boşuna yaratılmamıştır. Ve sonuçta hepsi insan için vardır. Dolayısıyla, canlı cansız her şeye merhamet gözüyle bakmak gerekir. Yunus Emre'nin: "**Benim bir karıncaya ulu nazarım vardır**" sözü böyle bir anlayışın ürünüdür.

Merhamet her şeyden önce bir gönül işidir. Katı yürekli, taş kalpli insanlarda merhamet ne gezer!..

*Koca Yunus ne güzel ifade etmiş:
Taş gönülden ne biter, dilinde ağu tüter,
Niçe yumşak söylese, sözü savaşa benzer.
Aşkı var gönül yanar, yumşanır muma döner,
Taş gönüller kararır sarp katı kışa benzer.*

Dikkat edilirse burada gönül

taşa (katılık) ve muma (yumuşaklık) benzetiliyor. Böylece de iki farklı insan tipi çıkıyor karşımıza:

1-Yumuşak huylu insan.

2- Taş yürekli insan.

Bunlardan birincisi (yumuşak huylu insan) merhametlidir. Karıncayı bile incitmekten sakınır. İkincisi ise (taş yürekli insan) acımasızdır, kan dökmeyi sever. Mehmet Akif'in dediği gibi kendi âsûdeyse dünya yansa dönüp bakmaz.

Bizim kültürümüzde “taş” hep sertliği, acımasızlığı temsil eder, “gül” de yumuşaklığı, merhameti... Bunun içindir ki atalarımız “İnsan taştan sert, gülden naziktir.” demişler. Yani insan iyi huylu, merhamet sahibi olabileceği gibi acımasız ve gaddar da olabiliyor. Keşke Yunus Emre'nin “Taş olma, toprak ol. Diken olma, gül ol.” feryadına kulak verebilmiş olsaydık...

Bu noktada Mevlana'nın Mesnevîsi'nde geçen şu mısralarını da (mealên) hatırlatmalıyız:

“Binlerce bahar gelip geçse hiç **taş** yeşerir mi? **Toprak** ol da renk renk güllerin açsın. Yıllardır gönül kıran **taş** oldun, tecrübe için bir zamancağız da **toprak** ol.”

Kıscacası; teknik ilerledikçe, refah arttıkça maalesef, bireylerin gönülleri taşlaşıyor. İnsanoğlunun -değil eşyaya merhamet gözüyle bakmak- birbirini vurup kırıp, kesip doğradığı 21. yüzyılda İslâm'ın beşeriyete tebliğ ettiği merhamet duygusuna ne kadar muhtacız değil mi?.. Heyhât!..

KADININ ROLÜ

Reşide BALER

Yazılı basında olsun görsel basında olsun, en sevdiğim bölümler röportajlardır.

İşte yine bir röportaj programıydı, oyunculuğun her aşamasından geçmiş ve bunu aldığı ödüllerle kanıtlamış ama hep gölgede kalmayı seçmiş, değerli bir aktörümüzü konuk!

Sıra kadın konusuna gelince, öyle bir cümle kurdu ki, etkilenmemek mümkün değil;

bu cümle aynen şöyleydi: eğer bir toplumda, kadınlar dik duramıyorsa, ben o toplumun geleceğinden endişe duyarım.

Bu cümlenin üzerine ne söylenebilirdi ki; ne kadar vurgu yaparsak yapalım, önemini anlayabilir miyiz? Anlatabilir miyiz?

Kadın anaydı, kadın toplumun temelini ilk harcı dökendi, kadın ilk tuğlayı koyandı...

Temel nasıl oluşursa, tavanda onu takip ederdi.

Bir insanda olması gereken, temel vasıflar nelerdir? Bir düşünelim...

Kendine güvenen ama başkalarını hiç saymayan, kendini seven ama kibirlenmeyen, kısaca özgüvenli ve kendine saygılı olmak temel vasıflarımızdandır!

Ve bu vasıflara sahip çocuklar yetiştirmektedir; ebeveynlerin amacı.

Ama böyle anne baba olabilmek, öyle tarifle olacak gibi görünmüyor... Ve de illa ki anne olmak; daha fazla etkili çocukların, dolayısıyla toplumun üzerinde.

Demek istiyorum ki, beden ve ruh sağlığı yerinde bir toplum olmanın yolu; beden ve ruh sağlığı yerinde, hayata karşı dik durabilen annelerden geçiyor.

Ve bu gerçeği görebilen, bu anlamda kadınlardan desteğini esirgemeyen, sağduyulu beyefendilerden geçiyor pek tabii ki!

VAKIF MEDENİYETİ OSMANLI

İslâm dini içtimaî (sosyal) bir nizamdır. Yani; İnsanların gruplar, topluluklar hâlinde bulunmalarını isteyen,¹ bunun için insanların birlik ve bütünlük içinde yaşamaları, sevgi ve şefkat bağlarıyla birbirlerine bağlanmaları, iyilik ve yardım hususunda gereken her şeyi yapmaları için kanun ve kaideleri ortaya koyan bir dindir.

Yüce Allah'ın: “**İyilik yapın ki, saadete erişesiniz**”², “**Hâyırlara koşunuz**”³, “**Sevdiğiniz şeylerden sarf etmedikçe iyiliğe erişemezsiniz**”⁴ gibi ayetlerinin muhatabı olan müminler, hem dünyada hem de ahirette huzur ve saadete erişebilmek için, Allah'ın yaratıklarına iyilik ve hayır yapma hususunda yarışı kendilerine düstur edinerek, birçok ölmez eserler ve vakıflar yapmışlardır.

Vakıf lügatte: Hapsetmek, tutmak, yerinde bırakmak gibi manalara gelir.

İstilahta ise; Bir malın aslının korunması kaydıyla, gelirinin Allah yolunda sarf edilmesidir.

İyi olan her hususta olduğu gibi, vakıf eserler bırakma hususunda da, müminlere ilk örnek Allah'ın Resulü ve onun sevgili arkadaşları olmuşlardır. Peygamberimiz Medine'ye gelince Necar Oğullarından bir arsa satın alıp vakfederek üzerine bir mescit yaptırmıştır. Ganimetten hissesine düşen Medine'de, Hayber'de ve Fedekte hurma bahçelerini de vakfetmiştir.

Vefatına yakın da; “**Biz peygamberler miras bırakmayız, yakınlarımız ne bir dinar, ne bir dirhem paylaşamaz.**

Bıraktığım şeylerden (hürmalıklardan) kadınlarımın nafakaları ve işçilerin ücretleri çıkarıldıktan sonra geri kalanı vakıftır”⁵ buyurmuştur.

Yine Peygamber Efendimiz: “**İnsanlar ölünce amelleri son bulur. Ancak şu üç grup insanın amel defteri kapanmaz (Kıyamet gününe kadar amel defterine sevap yazılmaya devam eder):**

1-Sadaka-yı cariye (herkesin kullanabileceği hayır eserleri yaptıranların).

2-Faydalanılan ilim (bildiği iyi ve faydalı şeyleri başkalarına öğretenlerin).

3-Hayır duada bulunan evlât yetiştirmek”⁶ buyurarak insanları vakıf bırakmaya teşvik etmiştir. Bu sözlü ve fiili uygulamalardan sonra Müslümanlar geriye vakıf bir eser bırakmayı dinî, millî ve insanî bir vecibe telâkki etmişlerdir.

Her dönemde ve Müslüman milletlerin hepsinde vakıflar yapılmıştır; ama bunun en güzelini yapan ve bir “Vakıf Medeniyeti” kuran bizim dedelerimiz Osmanlılardır. Akla ve hayale gelebilecek her hususta, insanlara ve hayvanlara faydalı olabilecek her konuda vakıf kuran, hizmete sokan, kerim devlet olduğunu gösteren, “Sosyal Devlet” veya Eflatun'un “İdeal Devlet” tabirini en güzel tezahür ettirenin Osmanlılar olduğunu, bugün Batılılar bile itiraf etmektedirler. Onun için rahmetli Ali Ulvi Kurucu şöyle demiştir: “İslâmiyet en güzel Osmanlıya yakışmış, ama İslâmiyet'i de en güzel onlar yaşamışlardır.”

Zamanla Osmanlı topraklarının

1/3'i vakıf haline gelmiş,⁷ vakıf gelirlerinin devlet gelirlerine denk düştüğü zamanlar olmuş, vakıflar sosyal hizmetleri omuzlarken, devlet iç problemlerden azade, sadece dış meselelerle ve fetihlerle uğraşmış ve başarılı olmuştur.

İngilizler veya sömürgeci Avrupalılar işgal ettikleri yerlerin halkının lokmasına el atmışlar, vakıflarına el koymuşlar, gelirlerinin yarısını vergi diye almışlar, yani insanları köleleştirmişlerdir.⁸ Fransız filozof Paul Sartre'in değerlendirmesine göre Batı medeniyeti: "Mazlum ve mağdur milletlerin kanı, canı ve kemikleri üzerine bina edilmiş bir medeniyettir."

Osmanlı ise hâkim olduğu topraklar üzerinde hiçbir zaman böyle bir uygulama yapmamış, bilakis kurduğu vakıflarla topladığından fazla oralara harcama yapmıştır.⁹ Vakıf hizmetleri hususunda din ve mezhep ayırımı gözetmemiş, Müslim gayrimüslim bu sosyal müesseselerden faydalanmışlardır. Bu hususta o kadar ince düşünmüşler ki; yol güzergâhındaki büyük kervansaraylarda mescidin yanında, kilise ve havralar bile inşa etmişlerdir.¹⁰ Selçuklular ve Osmanlıların yükselme devirlerinde yolcuların malları devlet tarafından sigortalı sayılmış ve uğranılan zararlar tazmin edilmiştir.¹¹

Yunanistan'da Papandreu başbakan iken kilise mallarının bir bölümüne el koymak istemesi üzerine Papazlar, Osmanlı Döneminden kalma tapularını ellerine alarak: "Bunu bize Osmanlı bile yapmadı, işte tapularımız siz nasıl yaparsınız" diye ayaklanmışlardır.¹²

Selçuklu ve Osmanlı vakıflarında çağını aşan hizmetler sunulmuş, Batılının hayal bile edemediği uygulamalar icraata dökülmüştür. 2000'li yıllarda vakıflar, hastaneler ve sosyal hizmetler hususunda dünya çapında bir araştırmada, Selçuklu Döneminde Kayseri Gevher Nesibe Vakfı ve Şifahanesinin dünyada benzeri olmayan uygulamaları takdir ve

taltif edilmiş, bu sebeple NASA Venüs gezegeninde bir bölgeye bu Selçuklu prensesinin ismini vermiştir.¹³

Avrupalıların akıl hastalarını; "ruhlarına ve bedenlerine şeytanlar hâkim olmuşlar" diye diri diri ateşte yaktıkları, işkenceler ile öldürdükleri bir dönemde, Osmanlı onlar için hususi hastaneler bina etmiş, müzikle ve özel yöntemlerle onların tedavilerini sağlamıştır.¹⁴ Osmanlı bimarhanelerini gören Batılı seyyah Mongeri Pere: "Burası Avrupa'nın asırlar sonra tahayyül edeceği bir hayal müessesesidir" demekten kendini alamamıştır.¹⁵ Ecdadımızın Orta Çağda başlattığı müzikle tedavi usulünü ABD bile 1956 yılında ancak başlatabilmiştir.¹⁶ Aynı çağda Victor Hugo'nun *Sefiller* romanının kahramanı Jean Valjan'a, bir tek ekmek çaldığı diye on dokuz yıl hapis cezası verilirken; Osmanlı zenginleri zekâtını verecek fakir bulmakta zorlanıyor¹⁷, bulduklarına dinî borçlarını verdikten sonra bir de: "Siz olmasaydınız biz bu dinî vecibeyi ifade zorluk çekerdik" diye teşekkür ediyorlardı. Fakirlerin onurlarını zedelemekten sofralarına davet ederler, karınlarını doyurduktan sonra "diş kirası" adı altında ceplerine bir de harçlık kordlardı. O dönemleri devrin büyük şairi Bâkî şöyle dile getiriyor:

Ahali ızz ü devlette, reâya emn ü râhatta

Hüner erbâbı rifatta, cihan yekpâre nurani

Lozan Konferansı'nda İngiliz Başvekili Loyd George: "Türklerin Anadolu da nesi var? Birkaç kerpiç ve balçuktan evi var. Orada medeniyet vesikası olarak ne varsa hepsi Yunan ve Roma'ya aittir" diye beyanat vermesi üzerine; Eugene Pitard isimli bir ilim adamı şöyle demiştir: "Efendiler, Konya'daki İnce Minare'nin kapısı ile İstanbul'daki muhteşem Süleymaniye'nin kubbelerini yapan millete karşı böyle söylenemez. Haddinizi biliniz!"¹⁸

Bugün Batıda gelecek korkusu yoktur, devletlerine güveniyorlar ve kazandıklarını har vurup harman savuruyorlar. Osmanlıda da istikbal korkusu yoktu. İnançları gereği hem mazbut, hem kanaatkâr, örfleri ve gelenekleri gereği de, geleceklerinden emin idiler. Ebeveyne bakmama, sokağa atma, onları kaderine terk etme gibi bir anlayış yoktu. Kimsesi olmayanlara da vakıflar sahip çıkıyordu. Bu sebeple başta idareciler olmak üzere, kudreti yeten herkes vakıf yapmaya yönelmiştir.¹⁹ Uryanî-zâde Ahmet Esat Efendi: “Osmanoğulları hanedanının mutfaklarından duman çıktıkça, imaret ocakları sönmez” diyerek bu hanedanın vakıflarına ne kadar önem verdiğini dile getirmiştir.²⁰ Gerçekten söylenen çıkmış, hanedan ocakları söner sönmez, 1926 yılında vakıfların hepsine de el konmuş ve resmî kayıt altındaki 26.300 vakıf heder edilmiştir.

O günkü CHP iktidarı Hans Leeman başkanlığında dışarıdan dört kişilik bir heyet getirip vakıfları incelemiştir, onlar: “Sakin bu müesseselere dokunmayın, Avrupa vakfı daha yeni tanımaya başlıyor, bu medeniyetin zirvesidir.” mealinde rapor vermelerine rağmen yine de kapatılmış, ceddimizin mührü ve damgası olan her eser ortadan kaldırılmıştır.²¹

Birçok cami, tekke, türbe, dergâh vb. resmen satılmış, inancı zayıf kişiler almış, birçokları da devlet hizmetinde çalışan işçi ve memurlara “maaş veremiyoruz, bunları verelim” diye maaş yerine verilmiştir. Tuvalet²² yapılan, saz evi yapılan²³, depo yapılan²⁴, müze yapılan²⁵, asker toplama merkezi yapılan, yıkılıp yerine o günün idarecilerine mesken yapılan cami, mescid ve vakıf eserler saymakla bitmemektedir.²⁶ Dünyanın sayılı harikalarından biri olan, bugün varlığı ile iftihar ettiğimiz Sultanahmet Camii bile 1939-1945 yılları arasında askerî kışla olarak kullanılmış, içinde ocaklar yakılmış, ça-

maşlıklar yıkanmış, yemekler pişirilmiş, türküler söylenmiştir...²⁷

Maalesef bizim için en gerçekçi değerlendirmeyi yapan İtalyan Oryantalist Anna Masala'nın sözleriyle yazımı bitiriyorum: “Siz Türkler hazine sandığının üzerine oturup dilencilik yapan insana benzersiniz.”²⁸

DİPNOTLAR

- 1- Hucurât Süresi 13
- 2- Hac Süresi, 77.
- 3- Mâide Süresi,48.
- 4- Âl-i İmrân Süresi, 92.
- 5- “Tercid-i Sarih Tercemesi”, c. 8, s. 235.
- 6- “Tercid-i Sarih Tercemesi”, c. 4, s. 592.
- 7-Ricaut, (V. Mehmed dönemi İngiliz Elçisinin kâtibi). “Türklerin Siyasi Düsturları” Tercüman 1001 Temel Eser, Bas. Haz. M. Reşat Uzman, s. 177, 179, 180, 258.
- 8- Abdürreşid İbrâhîm, “Alemler İslâm-2” İşaret Yay. İst. 2003, s.314; İbrahim Refik, “Destansı Hüzün”, Albatros Yay. 7. Baskı, İst. 2001, s.5-27; İsmail Hâmi Dânişmend, “Tarihi Hakikatler”, Tercüman Gazetesi Yay.1979, c.1, s. 70.
- 9- Macar Yazar Kald Nagy, “1558-1560 arası Osmanlı bizden 6 milyon akçe topladı, 23 milyon akçe Macaristan'a sarf etti” diye yazmıştır. Tarih ve Medeniyet Dergisi sayı 50, s. 20.
- 10- Mehmet ŞEKER, “Anadolu'da Birarada Yaşama Tecrübesi”, DİB yay. Ankara 2000, s. 78.
- 11- İlhan Bardakçı, “Biz Bizi Unuttuk”, Tarih ve Medeniyet dergisi, Mart 1994, sayı 1, s. 69; İbrahim Refik, “Tarih Şuuruna Doğru-4”, Albatros Yay. İst. 2007, s. 27, 29.
- 12 İsmail Yediler, “Göze takılanlar” Zaman Gazetesi, 3 Eylül 1994.
- 13- İbrahim Refik, “Tarih Şuuruna Doğru-4”, Albatros Yay. İst. 2007, s. 46.
- 14- Hasan Hüsrev Hatemi, “Hoşça bak Zatına”, İşaret Yay. İst. 1989, s. 565; İbrahim Refik, “Tarih Şuuruna Doğru-2”, Albatros Yay. 7. Bas. İst. 2001, s. 85.
- 15- İbrahim Refik, “Ulu Çınarın Gölgesinde”, Albatros Yay. İst. 2004, s. 158.
- 16- Hasan Hüsrev Hatemi, “Hoşça bak Zatına”, İşaret Yay. İst. 1989, s. 565.
- 17- Mehmet ŞEKER, “Anadolu'da Birarada Yaşama Tecrübesi”, DİB yay. Ankara 2000, s. 116.
- 18- Yakın Tarihimiz, c. 3, Vatan Gazetecilik AŞ İst. 13 Eylül 1962 sayı 29, s. 91; İnce Minare vakıf gelirlerinin yarısı bile Konya'yı besleyecek durumda imiş. Ahmet Efe, “Sahib Ata” Konya Valiliği Kültür ve Turizm Müdürlüğü yay. Konya 2003, s. 43.
- 19- Osman Nuri Topbaş, Vakıf İnfak Hizmet. Erkam Yay. İstanbul 2002. s. 39.
- 20- Ali Rıza-Mehmet Galip, “Geçen Asırda Devlet Adamlarımız-2” Tercüman 1001 Temel Eser, İst. 1977, s. 61.
- 21- Çetin Özcan, “Camiler Haraç Mezad satılmış” Türkiye Gazetesi, 2 Temmuz 1993.
- 22- Zafer Dergisi sayı 238, s. 22.
- 23- Karamustafa Paşa Camii cumhuriyetin ilk yıllarında Anadolu Saz Evi olarak kullanılmış... Tarih ve Medeniyet Dergisi, sayı 54, s. 71.
- 24- Münevver Ayaşlı, Geniş Ufuklara ve Yabancı İklimlere Doğru, Timaş Yay. İst. 2003, s.249.
- 25 Konya İplikçi Camii 1950 yılına kadar müze olarak kalmıştır.
- 26 Geniş bilgi için bkz: Dr. Nazif Öztürk'ün Vakıflarla ilgili eseri.
- 27- Ahmet Kabaklı, Temellerin Duruşması, Türk Edebiyatı Vakfı Yay. İst. 1989, s. 192. ; İbrahim Refik, “Tarih Şuuruna Doğru-2”, Albatros Yay. 7. Bas. İst. 2001, s.46.
- 28- İbrahim Refik, Boğaziçi Notları 1, Albatros Yay. İst. 2001, s. 20.

YÜZERLİK KOKUSU

Hatice TEKİN

Konak her zamankinden farklı bir telaş içindeydi. Nazmiye Hanım mabeyinde oturmuş, birbiri ardına okuduğu duaları büyük gelini Hanife'ye doğru üflüyor; yanındaki kadınların çaresizce sırtını ovaladığı Hanife ise diz çöktüğü yerde hiç durmadan ağlıyordu.

Konağın üst katındaki bu mabe-yin Nazmiye Hanım'ın en sevdiği yeri. Her sabah buradaki cumbalardan birisine oturup kahvesini içen Nazmiye Hanım, hafifçe araladığı pencereden gün doğumunu seyredirdi. Sadece bunun için seviyor de-ğildi burayı. Başını ne tarafa çevirse, gözleri geçmişten bir şeyleri yakalar-dı. Şu odayı çevreleyen duvar yastık-larının üzerindeki dolamaları⁽¹⁾, el tezgâhında anneciği dokumuş; ucundaki palamut motifli dantelleri, idare⁽²⁾ lambasının altında, geceler boyu göz nuru dökerek kendisi ör-müştü. Testiliğe koyduğu kahve ta-kımı annesinden, üzerine örttüğü iş-lemeli yaygı ninesinden kalmıştı.

Duvarda asılı olan pek değerli seccadelerden bazıları kendisinden bile yaşlıydı. Şu ipek olanını, bir adamın, borcunu ödemek için dede-sine verdiğini biliyordu. Ya şu mavi ipek atlas levha? Onu işlediğinde he-nüz gencecik bir kızdı. Üzerinde ya-zılı olan beyti hiç bıkmadan tekrar tekrar okur ve kendisinden önce bu dünyadan göçüp giden kocasını ve diğer sevdiklerini düşünürdü.

*“Çeşm-i ibretle nazâr kıl bu dünyâ
misafırhânedir / Bir mukîm misâfir
bulunmaz ne acâ'ib kâşhânedir”*

Nazmiye Hanım'ı, dizine doku-nan Yusuf'un küçük eli geçmişten kopardı. Zavallı korkudan titriyor-du. Mümkün olduğunca sakin gö-rünmeye çalışarak: “Uyandın mı gu-zum?” dedi. Onu, annesinin hâline daha fazla üzülmesin diye bahçeye, asmanın altına götürdü. Yoğurt sü-rülmüş iki dilim ekmekten birini ona uzattı: “Gözün aydın Yusuf'um” dedi, “gardaşın geliyor.” Farklı bir şeylerin yaşandığını anlayan küçük Yusuf bu habere pek şaşırmadı. Tam dudaklarındaki yoğurdu yalıyordu ki annesinin haykırışını duydu. Büt-ün iştahı kaçtı. Üstelik sünepe sine-ğin biri gelip yapıştı ekmeğine. Kur-tulmak için debelendikçe daha da gömüldü yoğurda.

Bahçe yolunda tozu dumana ka-

(1) dolama: Duvar yastıklarının üzerine boydan boya örten, kumaş ve dantelle birlikte eni kırk-elli cm boyu yedi-sekiz m olan uzun örtü.

(2) idare lambası: Küçük gaz lambası.

tıp gelen otomobil, herkesin yüreğine su serpti. Kilimcilerin Hasan'la babasıydı gelen. Yanakları şişkin bir surata benzeyen, yuvarlak gözlü, yeşil bir otomobildi bu. Mahallenin bütün çocukları gibi Yusuf da hayrandı ona. Özellikle yıkanırken seyretmeye doyamazdı. Tatil günlerinde köpüklerle bir güzel ovalanır, üzerine su atıldıkça pırl pırl parlardı. Hasan'ın oğluydu da sırf bu otomobil yüzünden arkadaş olmaya çalışıyordu; ama o, yaşça büyük olduğundan Yusuf'a hiç yüz vermiyordu.

Darda kalan Hanife hastaneye götürülecekti. Günlerdir konakta doğumu bekleyen mahallenin ebesi, bunca zahmetine karşılık eline bir şey geçmeyeceğinden endişeliydi. Üstelik Satırcıların gelinini doğurtmamış olduğu için de adı lekelenecekti.

Bir koşuşturma başladı. Hazırda bekleyen çantalar otomobile yerleştirildi. Nazmiye Hanım daha fazla dayanamayarak olup biteni öğrenmeye gitti. Yusuf, asmanın altında yalnız kalmıştı. Babasıyla amcasının beyaz bir çarşafın arasına koyarak taşıdıkları yükün annesi olduğunu biliyordu. Onunla birlikte gitmesine izin verilmeyeceğini de. Otomobil ardında bir toz bulutu bırakarak gözden kayboldu. Konaktaki telaş yerini endişeli bir bekleyişe bıraktı.

Vakit gece yarısını bulduğu halde kimse içeriye girmiyor, bahçede hayırlı haber bekliyorlardı. Sonunda babası döndü. Önce Yusuf'u yanına çağırды, o da koşup atladı kucağına. Babasının gözlüğü yanağını acıtmıştı ama hiçbir şey söylemedi. Koca adam, onun incecik boynuna başını gömüp ağladı.

Babalar ağlar mı ki?

Onun bu hâlini gören Nazmiye Hanım dizlerini dövmeye başladı. "Dur ana" dedi babası, "gelinin kurtuldu. Bebek de..."

Yusuf, annesinin yokluğunda ko-

naktakileri canından bezdirmişti. Bütün gün yapacağını yapıyor, sonra da gidip ninesinin yanına sığınıyordu. Nazmiye Hanım'dan herkes korkardı. Kimse onun yanında kızamazdı Yusuf'a. Onu: "Gocamın adı, ağzımın dadı" diye severdi.

Hastaneden döndüğünde Hanife'nin lohusa yatağı hazırды. Hem başucundaki hem de ayakucundaki parmaklıklarda döner aynalar bulunan piriñ bir karyolaydı bu. Her biri ayrı model iğne oyası ve dantel dikilmiş yedi kat çarşafın üzerine yepyeni bir sire yorgan konmuştu. Arkasındaki duvarda işlemeli bir kese içinde Kur'an asılıydı.

Köşedeki masanın üzerinde Hanife'nin annesi tarafından hazırlanan kundak dürüsü sergileniyordu. Birkaç hafta önce dürüyü getiren misafirler, konağın şanına yaraşır bir şekilde ağırlandı. Bahçeye kurulan sofralardaki ziyafete yoğurt çorbasıyla başlanmış, ardından bütümet⁽³⁾ verilmişti. Serçe parmağının bir boğumu kadar küçük yaprak sarması, ekşili bamya çorbası derken sahneye baklavaya çıkmıştı. Yanında tatlıdan içi kıyılan olursa diye kıymalı incecik sigara börekleri ve sonunda lokum gibi piriñçleriyle üzeri buruş buruş olan sütlü⁽⁴⁾.

Loğusa yoklamaya/bebek hayırlamaya gelenler için de yemekler hazırlanmıştı. Bahçedeki sofa sürekli doluydu. Misafirlerin de eli boş değildi. Lohusanın bir an önce kendini toparlaması, sütünün bol olması için çorbayla pâlize⁽⁵⁾ getiriyorlardı.

Lohusa şerbeti yemekten sonra ikram ediliyordu. Nazmiye Hanım her sabah kendisi hazırlıyordu şerbeti. Karanfilini tarçınını bol tutuyor, fındığını da biraz fazla kavurarak kokulandırıyordu. Üzüm salkımlarıyla süslü incecik Çekoslovak bardakları,

(3) bütümet (bütünet): Konya'ya özgü bir tür kebab.

(4) sütlü: Sütlaç

(5) pâlize: Nişasta, su ve şekerle yapılan bir tatlı.

şerbetin kırmızısıyla göz kamaştırıcı bir hâle geliyordu. Bardakları odada bulunan ağzı açığa⁽⁶⁾ yerleştirip üzerine de işlemeli bir peşkirle örtmüştü. Servisi mutfakta değil misafir odasında yapıyordu.

Evet, konak büyüktü, gösterişliydi ama Nazmiye Hanım da ona yarışır bir kadındı. “*Kenarına bak bezini al, anasına bak kızın al*” sözünün canlı bir timsaliydi. Zaman zaman bunu dile getirenler olurdu. O bu övgüleri alır, hiç çekinmeden “*Görgülü kuşlar, gördüğünü işler*” diyerek onaylardı.

Gelenler, safran rengi pırıl pırıl merdivenlerden konağın üst katındaki misafir odasına alınıyordu. Bu büyük odadaki uzun sedir, yaygı, minder ve köşe yastıklarıyla süslüydü. Bütün Konya evlerinde olduğu gibi çift yastık kullanılıyordu. Altta işlemeli keten, üstte yine işlemeli ipek yastıklar vardı. Bu yastıklarla bir örnek işlenmiş saten veya mihlama duvarlıklar⁽⁷⁾ ipek kordonlarla çevriliydi. Çeşitli şekillerde kıvrılmış nakışlı bohçalar, antika seccadeler duvarlara asılmıştı. Odanın ortasında kışın kullanılan büyük bakır bir mangal duruyordu.

Konya evlerinde perdeler, dışarıdan bakan göz için evin hanımının görgüsünü, bilgisini haber veren işaretlerdi. Onları iyi tahlil edenler, içine girmeseler de evin döşemesi hakkında fikir sahibi olabilirdi. Bu yüzden Nazmiye Hanım perdelerine çok önem veriyordu.

Konağın ön cephesindeki bütün pencerelerde işlemeli keten çatal perdeler asılıydı. İki yan parçası uzun, ortadaki parçası ise kısa olan bu perdelerin uçlarında göz alıcı püsküller sallanıyordu. Çatal perde çerçevenin genişliği kadar olurdu. Onun altında pencere kanatlarını örtecek genişlikte, ucuna dantel di-

kilmiş bir perde daha asılırdı. Bu dantelin modeli her zaman odadaki dolamayla olurdu. Pencerelerde bu dantel kısımdan evin içinin görünme ihtimaline karşı, sadece o kısmı örtecek şekilde piriz denilen küçük bir perde daha kullanılırdı. Rengi genellikle çatal perdenin işlemeleriyle uyumlu olurdu. Bir çubuğun üzerinde hareket edebilen piriz, sabah açılır akşam örtülürdü. Diğer perdeler ise sabitti.

Nazmiye Hanım kem gözden korktuğu kadar başka hiçbir şeyden korkmazdı. Nazara karşı gelsin diye tazecik dağdağanlar⁽⁸⁾ kestirip kapıların sövelerine, yatakların altlarına sokmuştu. Her sabah misafirler gelmeden önce yanına aldığı besleme⁽⁹⁾ kızla konağın her köşesini dolaşıyordu. Bahçe kapısından yonttuğu talaşı, odaların halılarından topladığı havları, avucunda ezdiği yüzerlik⁽¹⁰⁾ tohumlarıyla karıştırıp kızcağzının elindeki ateş küreğinin içine, tam korun üzerine epeliyordu⁽¹¹⁾. Onlar çıtır çıtır yanarken bir yandan dumanı eliyle etrafa yayıyor, bir yandan da: “*Yüzerlik, yüz bin evlik, gelsin iyilik, gitsin kötülük, yüzerlik evasin, yüz bin derde devasin*” diyordu.

(8) **dağdağan:** Nazara iyi geldiğine inanılan iğde ağacından kesilmiş küçük parçalar.

(9) **besleme:** Hizmetçi kız.

(10) **yüzerlik/üzerlik:** Nazara iyi geldiğine inanılan, tohumları yandığında güzel bir koku ve yoğun bir duman bırakan bitki.

(11) **epemek:** Serpmek.

(6) **ağzı açık:** Odadaki duvarın içine yapılan birkaç raf.

(7) **duvarlık:** Değerli kumaşlar işlenerek oluşturulmuş duvar süsü.

Ahmet ÇELİK

GÜNEYSINIR TARİHİNE BİR KATKI: ELMASUN TEMETTUAT DEFTERİ

Elmasun, Konya ili Güneysınır ilçesinin bir mahallesidir. Osmanlı döneminde Karaman'a bağlı olan Elmasun ilgili kayıtlara, 1531 tarihli Muhasebe Defteri'nde ve 1584 tarihli Tahrir Defterleri'nde rastlanmaktadır. Tanzimat döneminde Konya ili Bozkır kazası Belviran nahiyesine bağlanmıştır. Cumhuriyet döneminde (1926'da) Çumra'ya bağlanan Elmasun 1955'de belediyelik olmuştur. 9 Mayıs 1990'de Karasınır ve Güneybağ (Elmasun) kasabaları ile Emirhan köyünün birleşmesiyle ilçe statüsüne kavuşarak "Güneysınır" adını almıştır.

Elmasun, 19. yüzyılda Batılı coğrafyacılar tarafından hazırlanan çeşitli haritalarda, örneğin Tallis tarafından yayınlanan 1851 tarihli "**Asia Minor**" haritasında gösterilmektedir.

"Kazanç Vergisi" demek olan Temettuat Defterleri Tanzimat döneminde H. 1260-1261/M. 1844-1845 tarihleri arasında tanzim edilmiştir. Bu defterler günümüz insanına o yörenin sosyo-ekonomik yapısı hakkında resmi ve birinci elden değerli bilgiler vermektedir.

"**Elmasun Temettuat Defteri**" Başbakanlık Osmanlı Arşivleri ML.VRD. TMT.d. 9795 Nu.ya kayıtlıdır. Ciltsiz ve ebrusuz olarak 17x50 cm ebadında ve 24 sayfalı olan defterin 21-24 sayfaları boştur. 2. sayfadan 20. sayfaya kadar 3'şer kişinin temettuatı (geliri) kaydedilmiştir. Birinci sayfada Latince "**TC Başvekâlet Arşiv Dairesi 6**" yazılmıştır. Yine aynı sayfada Osmanlıca olarak "**Kaza-i Belviran no-16**" yazılmıştır. Ayrıca sayfa üstlerinde Latince olarak ra-

kamlar verilmiştir.

Hane reisleri esas alınarak hazırlanan Temettuat defterine "Konya eyaleti dâhilinde vaki, beldat-ı idarede bulunan, Belviran kazasına tabi, Elmasun karyesinde sakin, ahaliy-i islamiyyenin emlak ve arazi ve temettuatlarının miktarlarını mübeyyen defterdir." diye başlanılmaktadır.

Hane reislerinden 2 kişi kendi adıyla, 54 kişi baba adı ve kendi adıyla, 1 kişi dede-baba ve kendi adıyla geçmektedir. 3 kişinin de oğlundan bahsedilmektedir. Bu durumda Elmasun'da yaklaşık 120'ye yakın kişinin ismine ulaşılmaktadır. Köyün toplam nüfusu hakkında bir bilgi yoktur.

Köy 1. Ve 2. muhtarlar imam tarafından yönetilmektedir. Bunlara ait mühürler defterin son sayfasındadır. Mühürlerdeki tarih hicri 1251/ miladi 1835 yılına aittir.

Elmasun köyünde halk, Aladağlı, Bayburtlu, (Bozkır) Dereli, (Hadim) Gerezli, Kayserili, Ovalı, Demirci, İmam, Molla (2 kişi), Emir, Gıbrır, İbiş (2 kişi), Küçük, Koca (6 kişi), Külâh (2 kişi), Köse (2 kişi), Sarı, Yetim gibi lakap ve isimlerle anılmaktadır. İki şahıs da kadın adlarıyla (Hanım ve Cennet oğlu diye) anılmaktadır. Köyde evinden başka nesnesi olmayan 12 kişidir. Komşularının yardımıyla geçinen 1 kişidir. Özürlü şahıs 3 kişidir. Hizmetkârlığa bile güç yetiremeyen 2 kişidir.

Elmasun'daki halkın meslek durumu şu şekildedir: Hatip 1, muhtar 2, imam 1, öğretmen 1, öğrenci 1, ziraatçı 31, rençber 10, çoban 4, gündelikçi 5, ekin vaktinde 1.5 ay ekin işleyen 4,

odun kesip kömür yapan 8, ırgat 2, hizmetkarlık eden 11, demirci 1, ekin bekçisi 2 kişidir.

Elmasun köyündeki toplan hane sayısı 57'dir. Hane no, hane reislerinin isim, meslek ve gelir durumları şöyledir:

1. Hacı Abdulkadir Efendi: Köyün hatibi olup ve aynı zamanda birinci muhtarıdır. Geliri 1315 kuruştur.

2. Ahmed Efendi Oğlu Molla Süleyman: Sakin olduğu hanesinden başka nesnesi olmayıp talebe-i ulumdan olup tahsil-i ilmi şerifte (öğrenci) bulunduğundan li-eclit-ticare (bu işten dolayı) şunun bunun ianesiyle (yardımıyla) idare olmaktadır. Bir geliri yoktur.

3. Koca Külâh Oğlu Ahmed. Ziraatçı olup köyün ikinci muhtarıdır. Geliri 6001 kuruştur.

4. Mustafa Oğlu Molla Osman: Köyün vekil imamı olup muallim-i sib-yandır. Geliri 280 kuruştur.

5. Zaim Oğlu Hüseyin: Ziraatçı olup geliri 1505 kuruştur

6. Mehmed Oğlu Bayburtlu Mustafa: Ziraatçıdır. Bazen ekin vaktinde bir buçuk ay ekin işlemektedir. Geliri 597 kuruştur.

7. Sarı Hüseyin Oğlu Yetim Hüsnü: Ziraatçıdır. Geliri 507 kuruştur

8. Evman oğlu Abdullah: Özürlü olup oğlu çobandır. Geliri 199 kuruştur.

9. Köse Mehmed Oğlu İbrahim: Ziraatçıdır. Geliri 2643 kuruştur.

10. Abdulgaffar Mehmed Oğlu Osman: Ziraatçıdır. Bazen odun kesip odun yakıp kömür elde etmektedir. Geliri 675 kuruştur.

11. Abdulgaffar Oğlu Murtaza: Rençberdir. Geliri 904 kuruştur.

12. Hanım Oğlu Ali: Ziraatçıdır. Bazen gündeliğe gitmektedir. Geliri 930 kuruştur.

13. Cennet Oğlu Abdullah: Ziraatçıdır. Bazen ekim vaktinde bir buçuk ay ekin işlemektedir. Geliri 1355 kuruştur.

14. Köse Hasan Oğlu İsmail'in Oğlu Hasan: Oturduğu hanesinden başka bir nesnesi olmayıp aralıkta ekin beklemek üzere meşguldür. Geliri 230 kuruştur.

15. Süleyman Oğlu Musa: Ziraatçıdır. Geliri 2551 kuruştur.

16. Köse Hasan Oğlu Ahmed: Ziraatçıdır. Bazen kömür yakıp odun kömürü elde etmektedir. Geliri 1399 kuruştur.

17. İmam Oğlu Mustafa: Rençber ve gündelikçidir. Geliri 940 kuruştur.

18. Ovalı İbrahim: Ziraatçıdır. Geliri 1457 kuruştur.

19. Abdullah Oğlu Yahya: Rençber olup aynı zamanda köyün sığır çobanıdır. Geliri 797 kuruştur.

20. Ahmed Efendi Oğlu Molla Süleyman: Rençberdir. Geliri 427 kuruştur.

21. Dereli Musa Oğlu Mehmed: Köyün oğlak çobanıdır. Geliri 955 kuruştur.

22. Dingil Oğlu Mehmed: Rençberdir. Oturduğu hanesinden başka nesnesi olmayıp hizmetkârlığa da kudreti olmadığından aralıkta ekin beklemek üzere meşguldür. Geliri 200 kuruştur.

23. Abdülcelil Oğlu Ömer: Ziraatçıdır. Oğlu bazen gündeliğe gitmektedir. Geliri 1349 kuruştur.

24. Basır Oğlu Hüseyin: Ziraatçı olup bazen ırgatlık etmektedir. Geliri 1236 kuruştur.

25. Ebu Bekir Oğlu Ali: Ziraatçıdır. Geliri 2520 kuruştur.

26. Yahya Oğlu Mehmed: Ziraatçıdır. Geliri 1540 kuruştur.

27. Yahya Oğlu Ali: Oturduğu hanesinden başka nesnesi olmayıp hizmetkârlık etmek iktidarı olmayıp mazuren ikamet eylediği kardeşinin oğlu Ahmed'in yardımıyla idare olmaktadır. Geliri yoktur.

28. Koca Seyyid Oğlu Seyyid: Ziraatçıdır. Aralıkta gündeliğe gitmektedir. Geliri 1239 kuruştur.

29. Koca Seyyid Oğlu Mustafa: Ziraatçıdır. Geliri 2702 kuruştur.

30. İbiş Ahmed Oğlu Hasan: Ziraatçıdır. Geliri 1494 kuruştur.

31. Koca Abdullah Oğlu Mehmed: Ziraatçıdır. Geliri 860 kuruştur.

32. Bayezid Oğlu Mustafa: Âma olup oğlu hizmetkârlık etmektedir. Geliri 220 kuruştur.

33. Abdulhalim Oğlu Ali: Oturduğu hanesinden başka nesnesi olmayıp hizmetkârlık ile meşguldür. Geliri 220 kuruştur.

34. Süleyman Oğlu Ali: Ziraatçıdır. Geliri 915 kuruştur.

35. Süleyman Oğlu Ömer: Ziraatçıdır. Geliri 1181 kuruştur.

36. Gıbr İbiş Oğlu Hüseyin: Ziraatçıdır. Geliri 1242 kuruştur.

37. ... Oğlu Osman: rençber ve hizmetkârlık ile meşguldür. Geliri 329 kuruştur.

38. Emir Ali Oğlu İbrahim: Ziraatçıdır. Geliri 2492 kuruştur.

39. Haldun Oğlu Mustafa: Ziraatçı olup bazen kömür yakmaktadır. Geliri 1372 kuruştur.

40. Muharrem Oğlu Muharrem: Oturduğu hanesinden başka nesnesi olmayıp hizmetkârlık ile meşguldür. Geliri 250 kuruştur.

41. Nebi Oğlu Mehmed: Ziraatçıdır. Geliri 2566 kuruştur.

42. Nebi Mehmed Oğlu Ali: Rençberdir. Oturduğu hanesinden başka nesnesi olmayıp hizmetkârlık da meşguldür. Geliri 250 kuruştur.

43. Dede Oğlu Memiş: Ziraatçıdır. Aralıkta gündeliğe girip bazen kömür feruht (yakma içi) etmektedir. Geliri 1345 kuruştur.

44. Halil Oğlu İbrahim: Ziraatçıdır. Bazen ağaç kesip odun kömürü elde etmektedir. Geliri 1442 kuruştur.

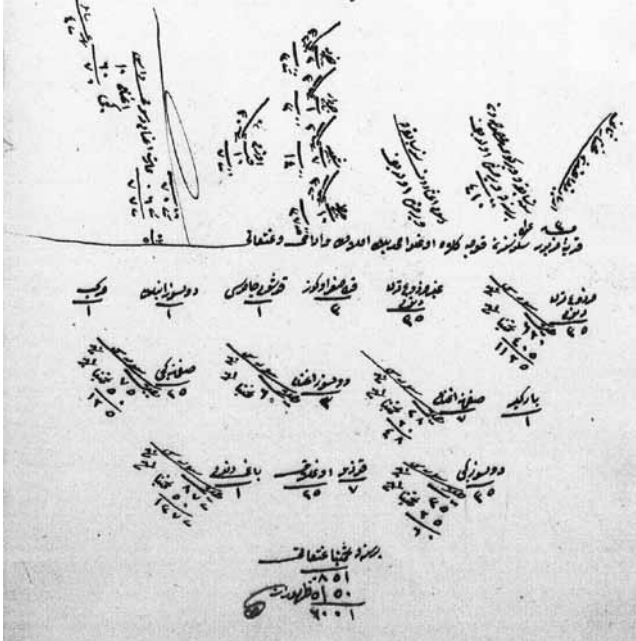
45. Koca Seyyid Oğlu Kör Mehmed: Ziraatçıdır. Ekin vaktinde 1,5 ay ekin işlemektedir. Geliri 1401 kuruştur.

46. İmam Hüseyin Oğlu Ahmed: Rençberdir. Düvenci durmuştur. Geliri 379 kuruştur.

47. Ahmed Oğlu Gerezli Mehmed: Ziraatçıdır. Bazen kömür yakma içi etmektedir. Geliri 1454 kuruştur.

48. Çetmi Oğlu Ahmed: Ziraatçıdır. Geliri 1537 kuruştur.

49. Deli Ali Oğlu Mustafa: Renç-

ber olup bazen ekin vaktinde 1,5 ay ekin işlemiştir. Geliri 918 kuruştur.

50. Nebi Tatar Mustafa: Rençber olup bazen ağaç kesip odun kömürü elde etmektedir. Geliri 930 kuruştur.

51. Hasan Oğlu Mehmed: Sakin olduğu hanesinden başka nesnesi olmayıp hizmetkârlık ile meşguldür. Geliri 250 kuruştur.

52. Seyyid Oğlu Kayserili Mustafa: Hizmetkârlıkla meşguldür. Geliri 597 kuruştur.

53. Küçük Hasan Oğlu Yusuf: Gaf-far oğlu Mehmed'in hanesinde sakın olup, herhangi bir nesnesi olmayıp hizmetkârlık ile meşguldür. Geliri 250 kuruştur.

54. Mustafa Oğlu Ali: Hizmetkârlıkla meşguldür. Geliri 397 kuruştur.

55. Aladağlı Ömer Oğlu Ali: Rençberdir. Oturduğu hanesinden başka nesnesi olmayıp gündelikçilik yapmaktadır. Geliri 250 kuruştur.

56. Yusuf Oğlu Hasan: Oturduğu hanesinden başka nesnesi olmayıp gündelikçilik ile meşguldür. Geliri 300 kuruştur.

57. Hasan Oğlu Demirci Mustafa: Oturduğu hanesinden başka nesnesi olmayıp bazen ırgatlık, bazen demircilik işiyle meşguldür. Geliri yoktur.

Bütün hanelerin tek tek incelendiği Elmasun Temettuat Defteri'nden en fazla gelire sahip olan köyün ikinci muhtarı **Koca Külâh Oğlu Ahmed**'in temettuatını örnek olarak vermekte fayda vardır:

Hane No: 3 Karye-i mezburun sekenesinden Koca Külâh Oğlu Ahmed'in emlak ve arazi ve temettuatı

Erbab-ı ziraattan, muhtar-ı sâni

Sene-i bakide (geçen senede) vergiyi mahsustan bir senede vermiş olduğu: 410 kuruş

Rüsum-u aşardan sene-yi sabıkada vermiş olduğu:

Hınta (buğday): 3,75 kuruş x 10

kile = 37,75 kuruş

Şa'r (arpa): 2 kuruş x 7 kile = 14 kuruş

Çavdar: 3 kuruş x 1 kile = 3 kuruş

Nohut: 3.75 kuruş x 1 kile = 3,75 kuruş

Üzüm: 0.75 kuruş x 10 kıyye = 8,5 kuruş;

Toplam: 70,75 kuruş + adet-ı aşardan rüsumatı 10 ağnam (koyun) 60 Keçi toplamı 70 adet: 06,75 kuruş = **toplam 77,50 kuruş**

Mezru (ekili) tarla 35 dönüm, 1260 yılı için 629 kuruş + 1261 yılı tahminen 405 kuruş = 1125 kuruş,

Gayri mezru tarla 35 dönüm,

Karasığır öküz 3 adet,

Koşum camus 1 adet,

Dölsüz inek 1adet,

Merkeb 1 adet,

Beygir 1 adet,

Sağmal ağnam (koyun) 7 adet, 1260 yılı için 28 kuruş + 1261 yılı için tahminen 28 kuruş = 48 kuruş,

Dölsüz ağnam 3 adet, 1260 ve 1261 yılı için tahminen 60 kuruş,

Sağmal keçi 15 adet, 1260 yılı için 75 kuruş + 1261 yılı için tahminen 50 = toplam 125 kuruş,

Dölsüz keçi 35 adet, 1260 yılı için 35 kuruş + 1261 yılı için tahminen 25 kuruş = toplam 60 kuruş,

Kuzu: 7 adet,

Oğlak 25 adet,

Bağ 1 dönüm 1260 yılı 87,5 kuruş + 1261 yılı tahminen 50 kuruş = 137,5 kuruş

Bir senede tahminen temettuatı: 0801kuruş + 5150 kuruş = toplam **6001 kuruş**

Elmasun'un toplam arazisi 1161 dönümdür. Köyün arazileri ekilen ve ekilmeyen diye iki kısma ayrılmıştır. 37 arazi sahibini 596 dönüm ekili; 34 arazi sahibinin ise 564 dönüm ekili olmayan araziye sahiptir. Ekili olmayan araziler nadasa bırakılmış durumdadır. 11 dö-

nüm komşularına ziraata verilmiştir. 38 dönüm icar olarak ekilidir. 55 dönüm tarla ücretli tutulmuştur. Ortak ziraat edilen tarla 8 dönümdür. Ayrıca bir kısım hane sahiplerine “ücretiyle ortağa ziraat edilen tarla” diye yazılmış fakat kaç dönüm olduğu yazılmamış bunun yerine yıllık vergileri yazılmış. 8 dönüm ekili tarla ise müşterek olarak ekilmekte ve ortaklardan biri öküleriyle ziraat ortaklığı yapmaktadır.

5 hane sahibinin toplam 4.25 dönüm bağı vardır. 4 hane sahibi 17 kıyye pekmez üretmiştir. 2 hane sahibi ise 14 kıyye üzüm elde etmiştir. Köyün harab bağı yoktur.

596 dönüm ekili araziye sahip olan Elmasun köyünde 33 hane 126 kile **buğday**; 31 hane 126 kile **arpa**; 29 hane 49 kile **çavdar**; 16 hane 21 kile **nohut**; 9 hane 15 kile **burçak** elde etmiştir.

Temettuat defterine göre Elmasun’da 32 hanenin 66 **karasığır öküzü**; 5 hanenin 6 koşum camızı; 23 hanenin 23 **sağmal ineği**; 16 hanenin 17 **dölsüz ineği**; 35 hanenin 35 **merkebi**; 1 hanenin 1 **dölsüz kısırağı**; 3 hanenin 3 **beygiri**; 5 hanenin 21 **sağmal koyunu**; 3 hanenin 12 **dölsüz koyunu**; 5 hanenin 21 **kuzusu**; 38 hanenin 283 **oğlağı**; 22 hanenin 163 **dölsüz keçisi**; 47 hanenin

319 **sağmal keçisi** vardır.

Defter hazırlandıktan sonra kontrol edilirken bazı hesaplarda yanlışlık olduğu tespit edilmiş ve bu hesaplar düzeltilmiştir. Hesap düzetmeleri: 1, 9, 18, 20, 25, 29, 38, 39, 43, 47 Nu.lu hanelere aittir. Düzeltme miktarları 5-10 kuruş arasındadır. 15 Nu.lu hanede ise hesap düzeltmeye dair bir işaret yoktur.

Elmasun’un toplam temettuatı (geliri) **62.400 kuruştur**. Buna göre toplam vergisi: **5.210** kuruş olarak belirtilmiştir. Elmasun karyesinin vergi oranı % 12’dir.

Defterin son sayfasında: “Der mucibi bala karye-i mezburun bilcümle emlak ve temettuatlarını ketm (saklanma) ve ihfa (gizleme) etmeyecek dikkat üzere tahrir olunup defter-i müdirinin yedine ita olunmuştur. İş bu mahalle şerh verilerek taht olunmuştur.” denilerek 1. muhtar Hacı Abdulkadir Efendi, 2. muhtar Koca Külahoğlu Ahmed ve köyün imamı Mustafa Oğlu Molla Osman tarafından mühürlenmiştir.

Not:

Elmasun’un Batılı tarihçiler tarafından gösterilen haritalar için bakınız: <http://www.davidrumsey.com>

Aczimin Giryesi

Bu gönül...

Yatağında sâkin sâkin akarken birden çoştı bu gönül.
Ev bark ne bulduysa önüne katıp dağlar aştı bu gönül.
“Elest bezmi” hatırlanınca bütün engeller tuz buz olur,
Dicle, Fırat olup yokluk denizine ulaştı bu gönül...

Ahmet Şerpi